

Poznań, 12 kwietnia 2021 r.

prof. Mirosław Pawłowski
Instytut Sztuk Pięknych
Uniwersytet Rzeszowski

**Ocena rozprawy doktorskiej Pana mgr. Mariusza Andryszczyka
sporządzona w związku z przewodem doktorskim wszczętym w dziedzinie sztuk plastycznych
w dyscyplinie artystycznej sztuki piękne, uchwałą Rady Wydziału Grafiki i Malarstwa z dnia
10.10.2018 r., procedowanym przez Akademię Sztuk Pięknych im. Władysława Strzemińskiego
w Łodzi**

W dniu 5.02.2021 r. na posiedzeniu Rady ds. stopni ASP im. Wł. Strzemińskiego w Łodzi, zgodnie z § 6 pkt 1 i pkt 2 Rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 19.01.2018 r., Uchwałą 4/21/ Rady ds. stopni ASP im. Wł. Strzemińskiego w Łodzi zostałem powołany na recenzenta rozprawy doktorskiej mgr. Mariusza Andryszczyka, którego przewód doktorski w dziedzinie sztuk plastycznych w dyscyplinie artystycznej sztuki piękne został wszczęty przez Akademię Sztuk Pięknych im. Władysława Strzemińskiego w Łodzi.

Temat rozprawy mgr. Mariusza Andryszczyka: *Opracowanie systemu graficznego serii podręczników dla szkoły średniej*. Promotorem rozprawy doktorskiej jest Pan prof. Sławomir Kosmyńka.

Mgr Mariusz Andryszczyk jest absolwentem Uniwersytetu Łódzkiego. W 1998 roku otrzymał dyplom z filologii angielskiej oraz tytuł magistra. Następnie studiował na łódzkiej ASP, gdzie w 2013 roku obronił dyplom z wyróżnieniem i otrzymał tytuł licencjata na Wydziale Grafiki i Malarstwa tejże uczelni.

W 2015 roku ukończył studia magisterskie i obronił dyplom, otrzymując tytuł magistra sztuki z wyróżnieniem na Wydziale Grafiki i Malarstwa Akademii Sztuk Pięknych im. Władysława Strzemińskiego w Łodzi – praca dyplomowa: *The Wizard of U.S. – Diary*.

W tym samym roku rozpoczął pracę na stanowisku asystenta w Pracowni Projektowania Grafiki Wydawniczej i Typografii Mediów Cyfrowych na Wydziale Grafiki i Malarstwa Akademii Sztuk Pięknych im. Władysława Strzemińskiego w Łodzi.

Nagrody, wyróżnienia, wystawy

- Nagroda Rektora ASP w Łodzi II stopnia w 2018 oraz III stopnia w 2019 roku.
- Wyróżnienie jury na konkursie Prime Time 2015, Najlepsze dyplomy ASP w Łodzi.
- Praca dyplomowa: *The Wizard of U.S. – Diary*. Praca została zakwalifikowana przez kolegium rektorskie ASP w Łodzi do wystawy Najlepsze Dyplomy Projektowe w Akademii Sztuk Pięknych w Katowicach, 2015.
- Nominacja do Nagrody Literackiej m.st. Warszawy, w kategorii literatura dziecięca za projekt ilustracji do książki *Lolek*, Adam Wajrak, Wydawnictwo Agora S.A., 2017
- Nominacja do nagrody im. Ferdynanda Wspaniałego dla najlepszej książki dla dzieci wydanej w 2017 roku, za projekt ilustracji do książki *Lolek*, Adam Wajrak, Wydawnictwo Agora S.A. Festiwal Literatury dla Dzieci, Kraków.
- Autorstwo opracowania graficznego i ilustracji do książki *Rutka* Joanny Fabickiej, uhonorowanej przez IBBY Nagrodą Główną i tytułem „Książka Roku 2016” oraz wpisanej przez Internationale Jugendbibliothek na międzynarodową listę Białych Kruków – The White Ravens 2017.

W latach 2015–2020 mgr Mariusz Andryszczyk miał dwie wystawy indywidualne oraz brał udział w ponad dwudziestu znaczących wystawach zbiorowych.

Ocena pracy doktorskiej

Ocena obejmuje analizę części teoretycznej i praktycznej rozprawy zatytułowanej: *Opracowanie systemu graficznego serii podręczników dla szkoły średniej.*

Praca teoretyczna liczy 40 stron i składa się z 5 rozdziałów:

1. Zeitgeist i podręczniki szkolne w Polsce
2. System podręczników do szkoły średniej przedstawiony na przykładzie podręcznika do fizyki
3. System aplikacji mobilnej do szkoły średniej przedstawiony na przykładzie aplikacji mobilnej do podręcznika z fizyki
4. Podsumowanie
5. Bibliografia

W pierwszym rozdziale mgr Mariusz Andryszczyk dokonał analizy podręczników szkolnych począwszy od tych wydanych w XVI wieku, a na podręcznikach polskich skończywszy. Wynika z niej, iż rozwój podręczników przypada na czasy, gdy zaczęto wprowadzać obowiązek edukacji szkolnej. Tak też było i w Polsce. Po ustanowieniu powszechnego obowiązku szkolnego (dopiero w 1956 roku) wprowadzono obowiązkową edukację dla dzieci, a stało się to 200 lat po podobnych decyzjach w Niemczech i Skandynawii.

Pierwszym polskim podręcznikiem był *Elementarz* Mariana Falskiego wydany w 1910 roku przez Wydawnictwo im. Tadeusza Wierzbowskiego, a ilustrowany przez Jana Rembowskiego. Po wojnie wielokrotnie był modyfikowany i wznawiany. Obecnie w użyciu są wydawnictwa współczesne, które autor wnikliwie przestudiował i ocenił pod kątem funkcjonalnym i graficznym. Swoje uwagi zawarł w posumowaniu tego rozdziału pisząc: *W przeanalizowanych podręcznikach skład i łamanie tekstu jest niepoprawne, co niesie za sobą konsekwencje w postaci trudności w czytaniu. Ma to oczywiście niebagatelne znaczenie, gdy weźmiemy pod uwagę fakt, iż są to materiały do nauki, które przede wszystkim powinno się czytać bez zbędnego wysiłku.*

Dalej stwierdza, że w większości podręczników stosowane jest pełne justowanie. Taki blok tekstu, przy nieprawidłowo zastosowanej interlinii, staje się bardzo nużący i trudny w czytaniu.

Ponadto analizowane podręczniki współczesne nie mają żadnych wspólnych elementów – nie tworzą systemu. Autor ocenia je następująco: *Charakteryzuje je chaos, użycie zbyt wielu elementów (użycie cieni pod elementami, przejść tonalnych, grafiki wpisanej w litery) zły kerning, nieodpowiednio dobrane odstępy między wyrazami, dziwne odległości między poszczególnymi elementami, użycie przypadkowych krojów, zły dobór kolorów, itd.*

Na koniec tej części rozprawy autor wyraża nadzieję, iż *elementy życia codziennego związane z szeroko pojmowanym dizajnem mogą wpływać pozytywnie na jakość kształcenia oraz na kształtowanie młodych ludzi zarówno pod względem merytorycznym jak i estetycznym* i od grafików zależy, jaki odniesie to skutek.

Rozdział drugi jest poświęcony założeniom projektowym systemu podręczników i wyjaśnia, dlaczego wybrał podręcznik do Fizyki. Na tym przykładzie buduje własny system 13 elementowej serii – poza Fizyką jest to: *Matematyka, Język polski, Wiedza o społeczeństwie, Muzyka, Historia, Filozofia, Geografia, Podstawy przedsiębiorczości, Plastyka, Biologia, Informatyka i Chemia*.

Mgr Mariusz Andryszczyk stworzył spójny system projektów okładek do tych wydawnictw oraz czytelny layout przedstawiony szczegółowo na przykładzie zrealizowanego w 100 % podręcznika *Fizyka*. Autor profesjonalnie i szczegółowo opisał zasady i metody konstrukcji poszczególnych stron, marginesów, określił format wydawnictwa i rodzaj oprawy, wyjaśniając dokładnie reguły swoich decyzji, które wynikały z logicznego budowania siatki modułowej opartej na wielokrotności 14 pkt. Na tej podstawie określił szerokość i wysokość poszczególnych łamów składu tekstu i ilustracji. Całość sprawia wrażenie doskonale przeanalizowanego zagadnienia i konsekwentnego trzymania się przyjętych założeń.

W dalszej części pracy doktorskiej autor przedstawia możliwości budowania poszczególnych stron tematycznych, omawia rodzaj składu tekstu i podziałów pól dla ilustracji i śródtytułów projektowanego wydawnictwa. Mariusz Andryszczyk zaproponował aż 8 krojów pisma (ale to nie zarzut) do zastosowania w tej serii wydawniczej. Są to: *Abril Text Regular* do składu tekstu, *Abril Display Bold* do tytułów i materiałów wprowadzających, *Abril Fatface* do tytułów rozdziałów, *Sans Forgetica* do definicji, *Montserrat Bold* do nazw sekcji w podręczniku, *Good Pro News* do treści zadań, *Klinik Slab Medium* do marginaliów oraz informacje uzupełniające na okładce krojem *DIN 2014 Bold*. Tekst jest justowany do lewej w dwóch łamach, co jest decyzją słuszną zważywszy czytelność i przejrzystość strony. Interlinie ustawiono poprawnie, przez co tekst czyta się sprawnie bez efektu „błądzenia oka”. Niemniej znalazłem kilka niedopatrzeń w składzie, jak na przykład powtarzające się dzielenie wyrazów po 2 znakach czy dzielenie wyrazów z przeniesieniem 2 znaków na stronę następną (z nieparzystej na parzystą) – np. str. 53/54. Sądzę, że poprawienie dzielenia w opcjach stylu akapitowego w łatwy sposób naprawi to niedociągnięcie, a uważna korekta wychwyci z kolei przenoszenie wyrazów z nieparzystej na parzystą.

Dalej autor zaprezentował schemat struktury podręcznika w Sekcji podrozdział, która stanowi główną część książki składającą się z kilkunastu lub kilkudziesięciu rozdziałów. W przypadku *Fizyki* jest to 21 rozdziałów i 285 stron. Każdy rozdział kończy się sekcją Podsumowanie, Słowniczek i Biogramy.

Całość jest skonstruowana logicznie i klarownie, a autor trzyma się konsekwentnie przyjętych założeń. Doskonale to widać w przejrzystej nawigacji podręcznika z użyciem żywej paginy, piktogramów nawigacyjnych oraz zastosowania odnośników w postaci kodów QR.

Warto również podkreślić prostotę wektorowych ilustracji, aczkolwiek wyważonych w swej ascezie. To samo dotyczy zaprojektowanych na siatce systemowej serii okładek. Autor zaznacza, że *najpierw powstał format wydawniczy i to on zdecydował o wielkości i proporcji okładki, a system stworzony do klas pierwszych opiera się na zasadzie kodu kolorystycznego.*

Natomiast wartością bezsprzecznie najważniejszą w tym projekcie jest to, że towarzyszy mu aplikacja na smartfony, przez co nauka przenosi się, zgodnie z duchem naszych czasów, w przestrzeń multimedialną do Internetu. Dodatkowo zawiera ona opcję bezpośredniego kontaktu z nauczycielem właściwego przedmiotu. Może w niej zawiadywać forum, na którym ma możliwość zamieszczać informacje dotyczące prowadzonego przedmiotu. Uczniowie mają też możliwość prowadzenia rozmów z nauczycielem oraz posiadają do niego kontakt mailowy. Jak podaje autor, *dostęp do komunikacji z nauczycielem jest już na poziomie menu głównego. W tym miejscu uczeń może sprawdzić komunikaty od nauczyciela, dowiedzieć się np. o pracy domowej, sprawdzić termin klasówki, czy zadać pytanie.* Sprawdziłem: prototypowa aplikacja działa w formie testowej z pewnymi ograniczeniami, ale rozumiem, że jest w fazie wstępnej i podlega ciągłym modyfikacjom i autor udostępnił nam jedynie ogólne zasady funkcjonowania aplikacji. Zresztą zapoznałem się z filmem poglądowym i prezentacją responsywną, gdzie można płynnie przetestować udostępnione rozdziały podręcznika do fizyki. Autor przedstawił tam wszystkie okładki serii i rozkładówki stron podręcznika *Fizyka* (ta sama zawartość znajduje się w planszach poglądowych). Wszystko układa się w przemyślany i sprawnie przeprowadzony projekt. Ilustracje są interesujące od strony graficznej, a wspomniane rozkładówki dobitnie pokazują konsekwencję i wyczucie graficzne autora. Nie ma w nich zbędnych dekoracji, a zastosowane środki realizacyjne podkreślają trafność i profesjonalizm decyzji podjętych przez mgr. Mariusza Andryszczyka.

Na koniec pragnę zacytować słowa kandydata zamieszczone w *Podsumowaniu* rozprawy doktorskiej, a pod którymi w pełni się podpisuję: *Dobry projekt ma wpływ na funkcjonalność i może ułatwić odbiór zdobywanej wiedzy. Dobre projektowanie jest połączeniem estetyki i pragmatyzmu.*

Na projektancie graficznym spoczywa zadanie interpretowania otaczającego nas świata i przybliżanie go odbiorcy. Jestem przekonany, że odpowiednio zaprojektowany podręcznik ma ogromne znaczenie edukacyjne, powinien kształtować gusty młodych ludzi, powinien mieć cechy kulturotwórcze przy zachowaniu maksymalnej funkcjonalności.

Konkluzja

Po szczegółowym zapoznaniu się z dorobkiem projektowym, pracą doktorską oraz po przejrzaniu dokumentacji, rozważając kwalifikacje kandydata, stwierdzam jednoznacznie, że zgodnie z Ustawą o stopniach naukowych i tytule naukowym w zakresie sztuki (Dz.U. z 2018 poz. 261), wszystkie wymagane elementy uzasadniają przyznanie Panu mgr Mariuszowi Andryszczykowi stopnia doktora w dziedzinie sztuki w dyscyplinie sztuki plastyczne i konserwacja dzieł sztuki. Z takim wnioskiem zwracam się do Rady Grafiki i Malarstwa Akademii Sztuk Pięknych im. Władysława Strzemińskiego w Łodzi.

prof. Mirosław Pawłowski

